

УДК 331.104

ДІАГНОСТИКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Залу́нін В.Ф., Герасимова О.Л., Попова В.В.* 2013

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», м. Дніпропетровськ

Розглянуто механізм формування прибутку у будівництві, який може значно впливати на оцінку ефективності реалізації проектів. Показано різницю між розрахунком прибутку підрядника в Україні та закордоном.

Ключові слова: управління витратами, прибуток, постійні та змінні витрати, прямі та непрямі витрати, будівельна галузь, підрядник, замовник.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Фінансові механізми в управлінні проектами призначені, перш за все, для ефективного управління виконавцями, що приймають участь в проекті. Первинною метою діяльності будь-якої будівельної компанії є максимізація доходу при одночасному отриманні інвесторами необхідної норми прибутковості на капітал. Тому противовитратні механізми управління - це такі „механизмы управления, которые побуждают каждого исполнителя максимально повышать эффективность своей деятельности, выполняют соответствующую работу (задания) с высоким качеством и минимальными затратами” [1, с.129], допомагають реалізувати проект в заданих вартісних обмеженнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні тенденції в оцінці ефективності роботи підприємства показують доцільність використання більш досконалих інструментів оцінки ефективності діяльності, ніж чистий прибуток. Так, наприклад, Ю.Штейнлухтом розглядається перехід від розрахунку рентабельності, яка вимірюється в процентах, до розрахунку економічної доданої вартості (EVA) в грошовому еквіваленті. У.Сторожиловою, В.Диканем, І.Черноборовкою запропоновані методичні підходи щодо визначення розрахункового, нормального та економічного прибутку від інвестиційних вкладень, які ще не знайшли широкого застосування у вітчизняній практиці [2; 3]. Проте, не дивлячись на великий обсяг публікацій в цьому напрямку досліджень, деякі питання визначення величини кінцевого результату для підрядних організацій не були достатнім чином проаналізовані.

Постановка завдання. Метою дослідження є систематизація методичних підходів підвищення якості оцінки ефективності діяльності будівельних підприємств шляхом узагальнення накопиченої інформації.

Виклад основного матеріалу дослідження. При оцінці ефективності систем управління важливо знати не тільки величину результату управління, а й витрати на його отримання. Важливість економічного фактора у вирішенні поставленої задачі управління призводить до необхідності використання загального критерію ефективності системи управління виду:

$$F = F(\Pi, B), \quad (1)$$

де Π - оцінка результату управління (прибуток),

B – витрати на його отримання (собівартість).

Єдиний загальний критерій ефективності системи є функцією декількох окремих критеріїв

$$\Pi = f(\Pi_1; \Pi_2; \dots; \Pi_n). \quad (2)$$

При цьому кожен критерій Π_n оцінює окрему n -у властивість системи управління. Взаємозалежність прибутку та витрат можливо виразити за допомогою геометричного способу, тоді координати точки дотику M_0 будуть оптимальними значеннями за двома критеріями Π_{opt} та B_{opt} (рис. 1).

Оскільки майже завжди договірна ціна в будівництві є приблизною та може переглядатися, виконавці робіт зацікавлені надавати замовнику інформацію (Ф№ КБ-2в, Ф№ КБ-3) в якій собівартість може бути дещо завищеною.

*©Залу́нін В.Ф. – д.е.н., професор, ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».

©Герасимова О.Л. – к.т.н., доцент, ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».

©Попова В.В. – к.е.н., ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».

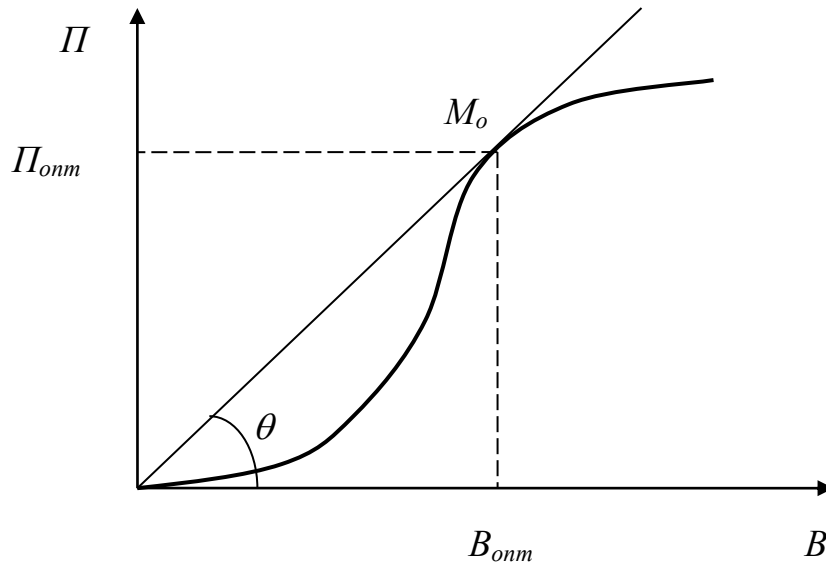

Рис. 1. Графік залежності критерію прибутку від витрат.

Собівартість будівельно-монтажних робіт ($C_{БМР}$) включає виробничу собівартість робіт (BCp), нерозподілені постійні загальновиробничі витрати ($ЗВВнр$) та наднормативні виробничі витрати ($ВВнн$)

$$C_{БМР} = BCp + ЗВВнр + ВВнн . \quad (3)$$

У свою чергу, згідно правил та стандартів бухгалтерського обліку (П(С)БО) виробнича собівартість включає наступні складові [2]:

$$BCp = ПВМ + ПВоп + ПВін + ЗВВз + ЗВВп \quad (4)$$

де $ПВМ$ – прямі матеріальні витрати;

$ПВоп$ – прямі витрати на оплату праці;

$ПВін$ – інші прямі витрати;

$ЗВВз$ – змінні загальновиробничі витрати;

$ЗВВп$ – постійні розподілені загальновиробничі витрати.

У будівництві роль ціни продукції виконує кошторисна вартість будівництва (K) – вартість за затвердженим кошторисом, що складається на базі проектних даних та нормативних витрат. Модель ціни на будівельну продукцію завжди відрізнялася від загальної моделі методом нарахування прибутку. Формула утворення ціни на будівельну продукцію з 1969 р. до впровадження нової системи ціноутворення у 2000 р. мала наступний вигляд:

$$Ц = K_C + H_{ПН} K_C , \quad (5)$$

де K_C – кошторисна собівартість;

$H_{ПН}$ – норма планових накопичень (норма прибутку у відсотках до кошторисної собівартості).

У 2000 р. модель визначення ціни на будівельну продукцію, а також методику визначення прибутку замінили на більш точну з точки зору розподілу прибутку серед виконавців робіт, оскільки вона не залежала від матеріаломісткості. За базу нарахування прибутку Держбудом була обрана трудомісткість робіт (T_m), тому у типових формах (Φ №КБ-2В, КБ-3) прибуток визначається наступним чином:

$$П = kT_m , \quad (6)$$

де k – усереднений показник прибутку (грн./чол.-г.)

Облік виробництва та калькулювання собівартості ведуться наростаючими сумами з початку робіт окремо по кошторисній вартості та фактичній собівартості, що систематично зрівнюється з плановою згідно заключним договорам підряду.

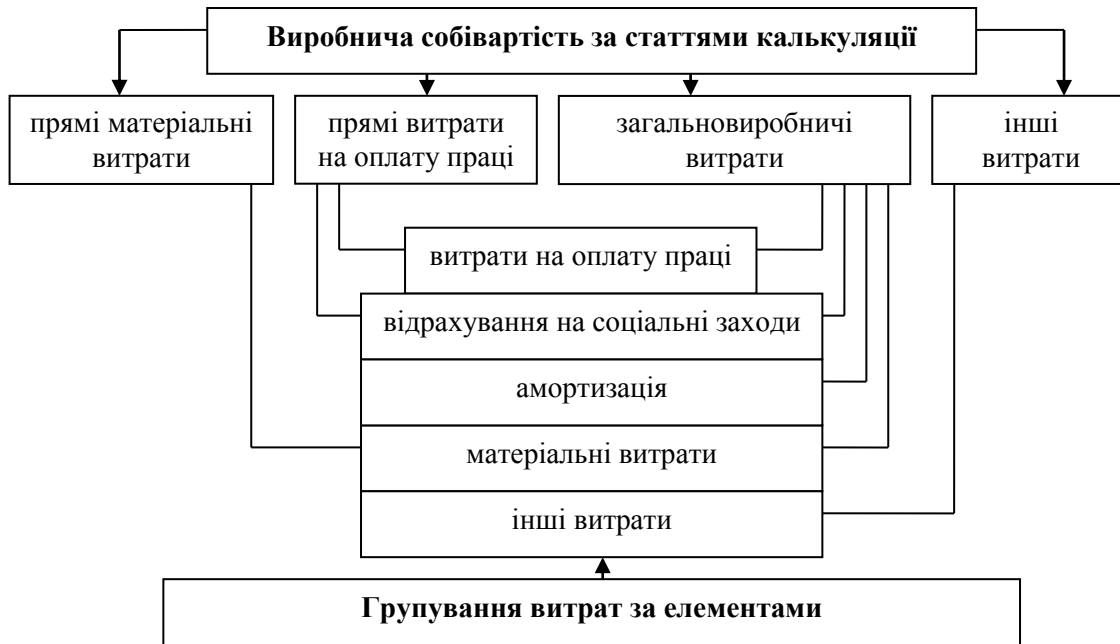

Рис. 2. Зв'язок між групуванням витрат за елементами та калькуляційними статтями.

Валовий прибуток від виконаних будівельно-монтажних робіт – це різниця між валовим доходом та виробничими витратами (прямими витратами, умовно-змінними), тобто це загальний прибуток разом з невиробничими витратами (адміністративні витрати, витрати на збут – непрямими витратами).

Згідно П(С)БО операційний прибуток визначають таким чином:

$$\text{Кошторисна вартість виконаних робіт} - \text{ПДВ} - \text{Прямі витрати} - \text{Непрямі витрати} = \text{Операційний прибуток}$$

Тобто операційний прибуток дорівнює валовому за вирахуванням невиробничих витрат (непрямих витрат). Плановий прибуток у будівництві розраховується як сума кошторисного прибутку в проектно-кошторисній документації з врахуванням планової економії витрат. Прибуток від зданих замовником виконаних робіт (фактичний фінансовий результат) визначають за формулою

$$P_{\text{факт}} = D_{\text{ц}} - \text{ПДВ} - C_{\text{факт}} \quad (7)$$

Отже, визначення суми прибутку в проектно-кошторисній документації та фінансовій звітності може призвести до розбіжностей у визначенні показників ефективності. Крім цього, замовнику важко контролювати витрати підрядника, особливо непрямі, тому доцільно розглянути широкоровжані у закордонній практиці поняття розрахункового, нормального та економічного прибутку.

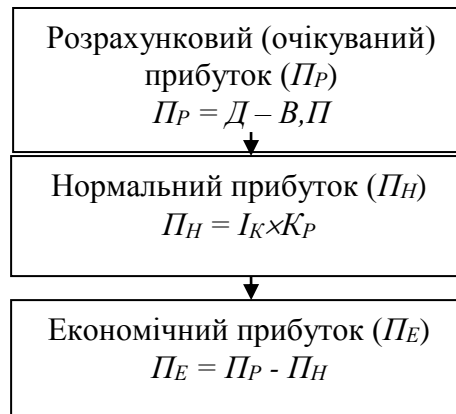

Рис. 3. Схема визначення розрахункового, нормального та економічного прибутку від інвестиційної діяльності (D – доходи від діяльності; $B, П$ – величина витрат, включаючи податки; I_K – величина інвестованого капіталу; K_P – коефіцієнт рентабельності; P_B – валовий прибуток).

У західній економічній теорії нормальний прибуток розглядається як визначена винагорода підприємців за виконання ними підприємницьких функцій через що він розглядається як елемент витрат виробництва. Економічний прибуток трактується як критерій реальної прибутковості підприємця. Вважається, що для підприємницької діяльності не настільки важливою є величина розрахункового прибутку, як величина економічного, що показує наскільки розрахунковий прибуток перевищує нормальний [3].

У закордонних фірмах доволі розповсюджений метод прямих (скорочених) витрат, коли здійснюється облік тільки змінних витрат, постійні ж відносяться безпосередньо на прибуток, з якого вони відраховуються до оподаткування. В даному випадку всі умовно-змінні витрати розглядаються як прямі, інші – відносяться на фінансові результати. В США сума прибутку в кошторисах окремим рядком не показується, вона автоматично включається в накладні витрати. Таким чином підприємці приховують свій прибуток в ціні продукції.

Висновки. Для того, щоб ефективність діяльності виконавця робіт знаходилася у залежності від ефекту та собівартості робіт варто розглянути декілька підходів до визначення прибутку, що існують у світовій практиці. З точки зору інвестора було б більш вірним розглядати нормальний прибуток як винагороду та елемент витрат, що дозволило би вивести з тіні значні доходи підприємців та легалізувати фінансові потоки у будівництві.

Література:

1. Бурков В.Н., Новиков Д.А. Как управлять проектами. – М.: СИНТЕЗ-ГЕО, 2007. – 188 с.
2. Сторожилова У.Л. Методический подход к определению экономической прибыли предприятия // Экономика: проблемы теории та практики. – 2006. – № 217. – С.634-641.
3. Дикань В.Л., Черноборовка И.В. Финансово-промышленные группы в Украине: Монография. – Х.: Основа, 2011. – 207 с.
4. Шевченкова Л. Расходы и себестоимость строительного-монтажных работ // Баланс. – 2001. – №7. – С. 41-49.